

Az Akadémiai Kutatóintézetek Tanácsa (AKT) Bölcsész- és Társadalomtudományi Szakbizottságának állásfoglalása az intézethálózat jövőjéről az MTA-ITM között zajló egyeztetések tárgyában

A Szakbizottság rendeltetése folytán folyamatosan információkat kap a tudományterületén működő MTA kutatóhelyeken zajló munkáról, annak szakmai értékeléséről, a működési feltételekről, és ezekre támaszkodva javaslatokat fogalmaz meg az AKT számára. A jelenlegi helyzetben szükségesnek tartja a véleménynyilvánítást az intézethálózat jövőjét illetően.

Bár nem feledkezhetünk meg arról, hogy az Innovációs és Technológiai Minisztérium (ITM) és az MTA között zajló egyeztetésben 5000 ember megélhetése forog kockán, véleményünk szerint nem elsősorban az intézetek finanszírozási modellje a tét, hanem a tudományos alkotás szabadságának és hatékonyságának a jövője. A Magyar Tudományos Akadémia lassan két évszázados múltra visszatekintő nemzeti intézmény, a hazai tudományos és kulturális élet meghatározó, megkerülhetetlen szereplője, kutatóhelyei pedig a hazai alapkutatást végző intézmények zászlóshajói. Ezt jól mutatja az akadémiai kutatók és kutatást segítő munkavállalók (az Akadémiai Dolgozók Fóruma) felelős kiállása és az, hogy a velük szolidáris hazai és nemzetközi szervezetek, egyetemi oktatók, kulturális szakemberek, pedagógusok MTA-t támogató véleményüket bátran vállalva léptek a nyilvánosság elé.

Ismerve az MTA bölcsész- és társadalomtudományi intézeteinek teljesítményét, azok értékelési folyamatát, kijelenthetjük, hogy az intézetek nemzetközi mércével mérve jó, gyakran kiváló színvonalon teljesítenek. A kutatók nagy része bekapcsolódott és tekintélyt szerzett a nemzetközi tudományos életbe, az intézetek az állami támogatást, a hazai és nemzetközi pályázati forrásokat hatékonyan használják fel. A jó teljesítmény elsősorban annak köszönhető, hogy a kutatói közösség elkötelezett a tudományos kutatások fontossága, társadalmi hasznossága iránt. Ez a morális bázis került veszélybe, amikor megkérdőjelezték munkájuk értelmét és minőségét, annak ellenére, hogy az intézetek és minden egyes kutató teljesítményét szigorú eljárási rendben és minőségbiztosítási standardok szerint akadémiai testületein keresztül maga a kutatói közösség rendszeresen értékeli.

A Magyar Tudományos Akadémia testületei folyamatosan kezdeményeznek szervezeti, működési innovációkat azért, hogy az intézményrendszer még jobb teljesítményt érjen el. Soha nem kérdőjelezték meg azonban a kutatási szabadságot, mivel maguk is részei a tudományos kutatás világának, ahol tudományos kérdésekben csak a tudomány szempontjait követve szakemberek, tudósok dönthetnek. Ezt az alapelvet Magyarország Alaptörvénye is deklarálja. E nélkül nem képzelhető el sem tudományos minőség, sem hatékony kutatás.

A Szakbizottság elfogadja a kormány igényét, hogy közvetlenül is részt vegyen egyes területeken a kutatások ösztönzésében, az alkalmazott kutatások finanszírozásában, de megkérdőjelezhetetlennek tartja, hogy a kutatóintézetek és az azok működését szolgáló akadémiai vagy az MTA szervezeti keretei között egyben maradjanak. Az MTA, mint tudósokból, kutatókból álló köztestület, szervezeti garancia arra, hogy a minőség, a tudományos relevancia és az alkalmasság érvényesüljön a jövőben is a kutatókat és a kutatóintézeteket érintő döntésekben.

Az intézetek fejlődésének záloga, hogy a jól teljesítő kutatók egzisztenciális biztonságban legyenek, előmenetelük belátható, tervezhető legyen. A bizonytalanság a legjobbak körében elvándorlást, a fiataloknál pedig kontraszelekciót eredményez. Az akadémiai intézmények finanszírozásáról és jövőjéről zajló vitában kiemelten kell foglalkozni az ott dolgozók sorsával is, megteremtve számukra a munkajogi biztonságot a vonzó kutatói életpályát, a pozitív jövőképet.

A jelenleg zajló tudománypolitikai vita a bölcsészet- és társadalomtudományok irányában különösen intoleráns üzeneteket tartalmazott, ami a közvélemény szélesebb köreiben is visszatetszést keltett. Nem szabadna semmilyen fórumon, de különösen a kormányzat szintjén azt hangoztatni, hogy a humántudományok nem járulnak hozzá az ország gazdagodásához. A fejlődés nem egyenlő a szabadalmak, vagy a GDP növekedésével. A bölcsészet- és társadalomtudományok képviselőinek kulcsszerepe van a hazai és egyetemes kulturális örökség ápolásában és megőrzésében, továbbá a jelen és a jövő égető gazdasági, társadalmi problémáinak feltárásában és megoldásában.

A Szakbizottság továbbra is arra kéri az MTA vezetését, hogy az ITM-mel folyó tárgyalások során csak olyan megoldásokhoz járuljon hozzá, amelyek összhangban vannak az MTA 2018. decemberi rendkívüli Közgyűlésének határozataival és a tudományos szabadságot nem veszélyeztetik, a humántudományok létjogosultságát nem kérdőjelezi meg.

Budapest, 2019. február 21.

Az AKT Bölcsészet- és Társadalomtudományi Szakbizottsága elnöke és tagjai